

Deutsch Éva És Moskovits Tibor Rokonokkal

Kolozsváron készült a kép, 1942 nyarán. A bátyám, én, Ági és az ő édesanyja, Jolán van a képen. Ők édesanyám unokatestvérének, Herskovits Lajosnak voltak a felesége és a kislánya. Mi gyakran mentünk Kolozsvárra, és ez a kép egy ilyen alkalommal készült. A botanikus kertbe mentünk éppen, akkor mutatták meg nekünk. Az unokabátyám, Lajos bácsi sok ilyen felvételt csinált, s ez az egy maradt meg nekem. Ők Kolozsváron laktak, ott volt fogorvos az unokatestvér. Édesanyám és ennek az Áginak az édesapja első unokatestvérek, az ő szüleik voltak testvérek, azaz az én nagymamám és ennek az Áginak a nagymamája voltak testvérek. [Jolán és Ági] nem jött vissza a deportálásból, csak Lajos. Ő írt aztán egy könyvecskét a királydaróci zsidókról, a nagyszülők is Királydarócról származtak. Kolozsváron elvittek még cukrászdába fagylaltozni, egy-egy süteményt megenni, vagy voltak iskolai bálók vagy összejövetelek, s oda mentünk egy párszor, de vendéglőbe

nem nagyon jártunk. Amikor a kép készült, a szülők itthon maradtak, csak mi mentünk Kolozsvárra a bátyámmal. A bátyám nagyon magas volt és sovány, látszik is a képen, milyen jó magas. A bátyám 1939-ben vagy 1940-ben érettségizett. A Papiu Líceumba járt. 1940 szeptember elején volt a változás, a magyar hadsereg bevonulása. Mivel az érettségije már megvolt, hát abban az iskolaévben eldöntötte, hogy akar menni egyetemre. Abban az időben nem volt ilyen nagy tolongás az egyetemekre, és nem volt felvételi, csak beiratkozás. [A két világháború közötti felsőoktatásban nem volt felvételi vizsga, csak egyes, a profiljuk miatt előzetes szelekciót igénylő szakok esetében. -- A szerk.] Akkor a bátyám beadta a kérvényét három vagy négy helyre Magyarországon, nem tudom, milyen városokba. Mindenhonnan elutasító választ kapott, szóval zsidót már nem vettek fel. Nagyon szomorúan ezt is tudomásul kellett venni, hogy ez volt a helyzet. Akkor szegényt már nem katonának vitték el, hanem munkaszolgálatra. Addig azt csinálta, hogy gyengébb tanulóknak, akik igényeltek magánfoglalkozást, azoknak órákat adott bizonyos tantárgyakból, például számtanból. 1943-ban elvitték munkaszolgálatra Palotailvára [A Maros folyó mentén található, 77 km-re Marosvásárhelytől. -- A szerk.], de már nem tudom, milyen munkát csináltak ott. 1944 márciusában kapott eltávozást, volt itthon egy pár napot, de vissza kellett menjen. Akkor találkoztunk utoljára. Nem tudom, hogy aztán még milyen helyekre került, de 1944. augusztus 23-án, amikor vége volt már a háborúnak, akkor egy bajtársával együtt megindultak gyalog, hogy jönnek haza. Akkor az oroszok kísérték a német hadifoglyokat, s ebből a menetoszlopból, aki tudott, próbált ellógni. Az oroszoknak viszont számszerűleg kellett elszámolni a foglyokról. Ha hiányzott ember, akkor az utcán, akit elkaptak, azt gyorsan berakták a foglyok közé, hogy meglegyen nekik a létszám, hogy mikor elérnek a következő pontig, tudjanak átadni akkora létszámú csoportot, amekkorát ők is átvettek. A bátyámék már majdnem itt voltak Ernyénél [Marosvásárhelytől kb. 18 km-re. -- A szerk.] vagy hol, s pont olyan helyen mentek, ahol egy ilyen csoport is ment, s így kapták el őt és a bajtársát, így kerültek ki fogságba az oroszokhoz egy táborba a Krím félszigetre. Ez nem volt egyedülálló eset, mert még jártak így mások is sajnos. Ott nem tudom, miket dolgoztak, és a bátyám aztán már 1945. januárban vagy februárban tifuszt kapott, és az vitte el, úgyhogy nem került haza. Én ezt onnan tudom, hogy a bajtárs hazakerült, és ő mondta. 1999-ben a magyar államtól 30 000 forint kárpótlást kaptam az elhurcolt bátyámért.